

Kantoor Amsterdam

Kantoor Groningen

Anna Spenglerstraat 71

Postbus 7007

1054 NH Amsterdam

9701 JA Groningen

tel/fax: 020-6164684

tel: 050-3133247

Giro: 3767096

fax: 050-3180024

info@stopwapenhandel.org

Fregatten voor Marokko

Factsheet Campagne tegen Wapenhandel, juli 2008

Wendela de Vries

In februari 2008 werd in Casablanca een contract getekend tussen scheepswerf De Schelde en de Marokkaanse autoriteiten voor de bouw van drie SIGMA-fregatten. De marineschepen zullen worden uitgerust met Thales-elektronica en sensoren. Hoewel de prijs geheim is gehouden, wordt ervan uitgegaan dat de schepen Marokko meer dan een half miljard euro zullen kosten. Dat is meer dan Marokko in 2006 aan ontwikkelingshulp ontving. De vraag is, of de Marokkaanse bevolking zit te wachten op zulke grote defensie-uitgaven.

Stijgende defensie-uitgaven in regionale prestigeslag

Aangejaagd door stijgende olie-inkomsten is in Noord-Afrika een trend op gang gekomen van stijgende defensie-uitgaven, die de vorm aanneemt van een regionale wapenwedloop. Algerije, het land met de grootste olie-inkomsten, koopt veel wapens in Rusland. De Algerijnse defensie-uitgaven vertonen een duidelijke stijgende lijn sinds 2002 en "...although it would be unthinkable that Algiers would threaten its neighbors (...), the arms race is on and that's worrisome. Defense spending in the Maghreb region exceeded \$5.5 billion in 2004, a historic record value that grew 12% from 2003. In 2006, such spending grew by 25%."¹ Libië heeft de afgelopen 20 jaar amper of geen wapenaankopen gedaan, maar sinds het niet meer tot de 'schurkenstaten' wordt gerekend kan ook dit land zijn oliedollars uitgeven aan defensie. Hoewel uitgaven van Libië op dit moment nog relatief laag zijn is het de afgelopen anderhalf jaar in onderhandeling met vooral Groot-Brittannië, Italië en Frankrijk over omvangrijke aankopen, waaronder Rafale gevechtsvliegtuigen.

Militaire aankopen Marokko

Marokko is de derde grote Noord-Afrikaanse klant van de wapenindustrie. Marokko kent tussen 1996 en 2006 (het jaar waarover de meest recente cijfers beschikbaar zijn) een stijging van 23% van zijn militaire uitgaven (in constante 2005 prijzen)² Vanaf dit jaar zullen de cijfers

¹ Arezki Daoud, North African Journal Weblog <<http://www.north-africa.com/opensource/story6-apr2106.htm>>

² UNDP Military Expenditure Statistics

gaan pieken, want Marokko heeft maar liefst drie grote militaire orders geplaatst die ten laste zullen komen van de begrotingen van 2008 en daarna.

In de VS heeft Marokko 24 F-16s besteld, die inclusief uitrusting en service, maar nog exclusief de bewapening, uit zullen komen op \$2.4 miljard³ In Frankrijk bestelde Marokko een FREMM Mutimission fregat ter waarde van \$676 miljoen (€ 470 miljoen)⁴En bij de Nederlandse scheepswerf De Schelde is in naam van koning Mohammed IV een order geplaatst voor drie SIGMA fregatten met een geschatte waarde van \$1.2 miljard.⁵De exacte prijs van de drie fregatten is op verzoek van Marokko geheim gehouden.

Morocco military expenditure in million of local currency (m.dirhams)									
1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
9033	13513	10576	11999	12582	13281	16263	16501	15942	15643
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
16102	16492	16685	18543	19414	19976	20133	20506	21075	
Military expenditure in US \$m., at constant 2005 prices and exchange rates									
1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
1770	2568	1880	1975	1958	1965	2289	2189	2053	1994
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
1997	2032	2017	2228	2269	2308	2292	2312	2314	
Military expenditure as percentage of gross domestic product (GDP)									
1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
5	7	5	5	5.2	5.3	5.8	5.8	5	4.9
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
4.7	4.8	4.7	4.8	4.9	4.8	4.5	4.5		
Comments: Figures for Morocco for 1998-2006 are for adopted budget, rather than actual expenditure.									

Tabel: UNDP Military Expenditure Statistics

Nederlandse marineschepen

De drie fregatten worden gebouwd door scheepswerf De Schelde in Vlissingen, eigendom van Damen Shipyards Group. Het ontwerp is gebaseerd op vier korvetten die Damen eerder aan Indonesië verkocht, maar ze zijn groter en hebben hangars voor middelgrote helikopters. Ze worden uitgerust met geavanceerde gevechts- communicatie- en radarsystemen die ze geschikt maakt voor inzet bij NAVO-oefeningen, een uitdrukkelijke wens van de Marokkaanse overheid. Deze systemen worden geleverd door Thales (met name de Nederlandse vestiging in Hengelo), en betreffen onder meer TACTICOS combat management systemen, SMART-S Mk2 radar, LIROD Mk2 radar, KINGKLIP sonar en geïntegreerde communicatie- en navigatiesystemen. Door deze 'NATO-compatible' apparatuur worden de schepen nog eens extra duur. De bewapening komt uit Frankrijk, met MICA luchtdoelraketten en Exocet anti-scheepsraket.

³ www.defense-aerospace.com 30/05/08

⁴ Jane's Defense Weekly 31/10/07

⁵ Joris Janssen Lok, Morocco's Dutch Frigate Order is Confirmed, ARES Blog, 08/02/08

Marokko en de NAVO

De Marokkaanse militaire positie wordt bepaald door haar rivaliteit met Spanje en Algerije. Sinds 1975 heeft Marokko de Westelijke Sahara ingelijfd. Met steun van Algerije hebben de West-Saharanen, verenigd in Polisario, gestreden voor onafhankelijkheid en in 1991 besliste de VN dat hierover een referendum moest worden gehouden. Marokko weigert echter zo'n referendum te organiseren, want het wil de Westelijke Sahara niet kwijt. Tot nu toe heeft de internationale gemeenschap de Marokkaanse houding stilzwijgend geaccepteerd, maar het toenemend belang van Algerije als olieleverancier zou de Marokkaanse positie kunnen verzwakken. Frankrijk bijvoorbeeld heeft in juni 2008 een uitgebreid militair en nucleair pact gesloten met Algerije⁶

Spanje, op een steenworp afstand van de Marokkaanse kust, is veel rijker en militair veel sterker dan Marokko. De Spaanse marine heeft bijvoorbeeld een leidende rol in het onderscheppen van vluchtelingen die proberen via de Canarische Eilanden naar de Europese Unie te komen, in het kader van FRONTEX-operaties. FRONTEX is het EU agentschap dat toeziet op de gecoördineerde afsluiting van de Europese buitengrenzen. Marokko werkt mee aan de afsluiting van de EU door het arresteren en uitwijzen van vluchtelingen, die massaal over de grens worden gezet, vaak zonder voldoende voedsel en water⁷

Dat Marokko bepaald niet zachtzinnig met vluchtelingen omgaat bleek in mei 2008, toen Marokkaanse marinemensen een rubberboot vol vluchtelingen lek staken, waarbij tenminste 29 opvarenden verdronken, onder wie vier kinderen⁸

De Marokkaanse militaire positie wordt opgevijseld door de Marokkaanse beslissing een rol te spelen in de Westerse oorlog tegen het terrorisme. Sinds 2 juni 2008 neemt Marokko officieel deel aan de NAVO operatie Active Endeavour, ingesteld onmiddellijk na 11 september 2001. Onder operatie Active Endeavour patrouilleren marineschepen in de Middellandse Zee, onderzoeken ladingen en escorteren niet-militaire schepen door de Straat van Gibraltar. Nederland draagt met een fregat bij aan deze operatie. In de praktijk spelen de marineschepen ook een rol bij het oppikken van vluchtelingen.

Wie gaat dat betalen?

De Nederlandse SIGMA-fregatten met Thales-apparatuur behoren tot het neusje van de zalm op internationaal wapengebied en hebben dan ook een bijbehorend fors prijskaartje. Zo'n grote order kan de Marokkaanse overheid niet in één keer financieren, daarom wordt de transactie voorgefinancierd door drie banken, de Nederlandse ING bank en Rabobank, en de Franse Société Générale⁹ Om er zeker van te zijn dat ze hun geld terugkrijgen, ook als Marokko niet in staat zou blijken het enorme bedrag terug te betalen, hebben deze banken zich weer verzekerd bij de Nederlandse exportkredietverzekeraar Atradius Dutch State Business, een semi-overheidsinstelling, voor een maximale waarde van € 848 miljoen. (Dit bedrag geeft een indicatie van de prijs van de drie schepen.) De Nederlandse Staat heeft zich daarmee garant gesteld voor de financiering van de order.

6 http://www.nrc.nl/buitenland/article1139117.ece/Historisch_akkoord_Frankrijk_en_Algerije

7 <http://www.amnesty.org/en/region/middle-east-and-north-africa/north-africa/moroccowestern-sahara>

8 <http://www.guardian.co.uk/world/2008/may/08/spain.immigrationandpublicservices/print>

9 Aviation Week's Ares Defense Blog 08/02/08

Exportvergunning

Voordat de drie SIGMA-fregatten aan Marokko mogen worden geleverd moet een wapenexportvergunning worden afgegeven door het ministerie van Economische Zaken. Daartoe wordt de order getoetst aan criteria die zijn vastgelegd in de EU Gedragscode Wapenexport. Op dit moment is de exportvergunning voor zover bekend nog niet afgegeven, maar duidelijk is dat de financiële garantiestelling door de Nederlandse staat wijst op een positief oordeel over de order. Toch botst de verkoop van wapens aan Marokko op verschillende punten met die Europese gedragscode.

Het meest duidelijk is de order in strijd met criterium 8 van de EU Gedragscode Wapenexport: *“Compatibiliteit van de wapenuitvoer met de technische en economische capaciteit van het ontvangende land, rekening houdend met de wenselijkheid dat de staten aan hun legitieme behoeften inzake veiligheid en defensie voldoen met zo gering mogelijke aanwending van menselijk en economisch potentieel voor bewapening.”*

De militaire uitgaven van Marokko bedragen 4,5% van het BNP en 13-14% van het nationale Budget. Daarbij zijn nog niet inbegrepen de drie eerder genoemde grote wapenaankopen, die Marokko de komende jaren minstens \$ 4,2 miljard gaan kosten (€ 2,8 miljard). Ter vergelijking: aan ontwikkelingshulp ontving Marokko in 2006 \$ 1,046 miljard. De grootste donor was - na Frankrijk (\$ 335 miljoen) - de EU met \$ 319 miljoen. Nederland geeft geen directe ontwikkelingshulp aan Marokko, maar draagt bij aan het EU ontwikkelingsprogramma en heeft Marokko opgenomen in het MATRA-programma voor kleinschalige ontwikkelingsprojecten. Marokko staat op de 126ste plaats op de Human Development Index, waarbij wordt gekeken naar levensverwachting, onderwijs en levensstandaard in 177 landen. Met een snel groeiende bevolking, een werkloosheidscijfer van rond de 20% en een analfabetisme onder volwassenen van bijna 50%, is de prioriteit die Marokko geeft aan militaire aankopen op zijn minst bedenkelijk. De Marokkaanse bevolking heeft wellicht meer behoefte aan scholen, ziekenhuizen en fabrieken dan aan marineschepen en gevechtsvliegtuigen. Maar de inspraak van de Marokkaanse bevolking op defensieaankopen is minimaal. De Marokkaanse democratie wordt in hoge mate beperkt door de rol van de koning, die vlak voor de laatste verkiezingen het kiesstelsel wijzigde om de populaire gematigd islamitische partij PJD de wind uit de zeilen te nemen. Het vertrouwen van de bevolking in de democratie is dan ook gering; de opkomst bij de verkiezingen was nauwelijks 40%, de laagste opkomst ooit.

